

سورج مُڪي

Sunflower

پوکيءَ جو وقت (Sowing Time):

سورج مُڪيءَ جي فصل مان به بهتر پيداوار حاصل ڪرڻ لاءِ ان جي سفارش ڪيل وقت تي پوکي ڪرڻ تمام ضروري آهي. ته جيئن وقتائتي پوکي ڪرڻ سان فصل جي صحيح نشونما ٿئي ۽ ايندڙ فصل لاءِ وقت سر زمين به خالي ٿي سگهي.

پوکيءَ جي مندن جو گوشوارو

پوکيءَ جو وقت		فصل
اتر سنڌ	ڏکڻ سنڌ	
فيبروريءَ جو سڄو مهينو	پهرين جنوري کان 15 جنوري	بهار وارو فصل (Spring Crop)
آگسٽ جو سڄو مهينو	پهرين آگسٽ کان 15 آگسٽ	سرءُ وارو فصل (Autumn Crop)

سفارش ڪيل جنسون ۽ بچ جو مقدار

(Recommended Varieties & Seed Rate)

سورج مُڪيءَ جون ٻن قسمن جون جنسون ٿين ٿيون. هڪڙيون دييسي جنسون جهڙوڪ: ايڇ او-1 (HO-1) ۽ ٻيون به سريون جنسون يعني هائبرڊ (Hybrid) بچ جو مقدار هيٺينءَ ريت سفارش ڪجي ٿو:

جنس	ناڙي پوک	ڪريا چٽ ڪيڙ پوک
1. دييسي جنس (HO-1)	3 ڪلوگرام في ايڪڙ	ساڍا ٽي ڪلوگرام في ايڪڙ
2. به سري جنس (Hybrid)	ڏيڍ ڪلوگرام في ايڪڙ	2 ڪلوگرام في ايڪڙ

سورج مُڪيءَ جي دييسي جنس پوکڻ جي صورت ۾ هيٺين خاص ڳالهين تي چڱيءَ ريت عمل ڪجي.

دييسي جنس هڪ جاءِ تي 10 ايڪڙن کان وڌيڪ هرگز پوکڻ نه گهرجي. ڇاڪاڻ ته دييسي جنس ۾ لڳ جو عمل جيتن ۽ مڪين وغيره جي معرفت ٿئي ٿو جيڪي ساڳي ايراضيءَ ۾ گهٽ هوندا آهن.

دييسي جنس واري فصل ۾ هٿرادو ماکيءَ جون ڪالونيون رکڻ سان پيداوار تي تمام گهڻا مثبت اثر

پون ٿا. ڇاڪاڻ ته ماڪيءَ جون مڪيون هڪ گل کان ٻئي گل ڏي رس چوسڻ لاءِ اڏامنديون رهن ٿيون جنهن جي ڪري جنسي ميلاپ ٿيندو آهي ۽ نتيجي ۾ گلن ۾ بچ نهڻ شروع ٿي ويندو آهي. هڪ اندازي موجب فصل ۾ ماڪيءَ جون ڪالونيون رکڻ سان ٿيڻ تي پيداوار وڌيڪ حاصل ڪري سگهجي ٿي. ان لاءِ شعبه ريشم سازي و ماڪيءَ جي پالنا بيلو کاتو، حڪومت سنڌ آٽو پان، يونٽ نمبر 3، لطيف آباد، حيدرآباد سان رابطي ۾ اچڻ گهرجي. سورج مڪيءَ جي ڊيسي جنس جو تصديق ٿيل بچ ٿيلي بچن جي تحقيقي مرڪز، ٽنڊوڄام مان مناسب اگهه تي آبادگار آفيس جي ڪم ڪار وارن ڏينهن مان ڪنهن به ڏينهن تي خريد ڪري سگهن ٿا. جڏهن ته هائبرڊ بچن جي پوکيءَ لاءِ پروسي وارو بچ پوکجي.

زمين جي چونڊ (Land Selection):

سورج مڪيءَ جي پوکيءَ سر وارين، گهڻين ڪلرائين ۽ وارياسين زمينن کان سواءِ ٻين سمورين زمينن ۾ ڪري سگهجي ٿي. پر وچولين لٽياسين زمينن، جن ۾ وڻاڻ جو پاڻ يا ساڻو پاڻ پيل هجي تن ۾ سورج مڪي پوکڻ سان وڌيڪ پيداوار حاصل ٿيندي. ڇاڪاڻ ته زمين کي ساهي نه ڏيڻ، فصل مٿان فصل پوکڻ، فصلن جي وارقير نه ڪرڻ ۽ فصلن کي گهڻي ڪيميائي پاڻ ڏيڻ جي ڪري زمين جي زرخيزي تمام گهڻي گهٽجي وئي آهي. زمين ۾ نامياتي مادي کي وڌائڻ جا ٻه ذريعا آهن. هڪ ساڻو پاڻ ۽ ٻيو وڻان جو پاڻ جيڪو زمين ۾ هر ٽئين سال استعمال ڪرڻ تمام ضروري آهي.

ساڻو پاڻ (Green Manure):

ساڻي پاڻ لاءِ سڻي، گوار، جوتر، برسبير ۽ لوسڻ وغيره سفارش ڪيا وڃن ٿا جن منجهان سڻيءَ کي ساڻي پاڻ لاءِ مٿي مهيني ۾، گوار کي اپريل کان جولاءِ تائين ۽ جوتر کي مارچ کان جولاءِ تائين پوکجي ۽ اهي جڏهن اٽڪل سن ڏينهن کن جا ٿين ته بينل فصل ۾ مٿان سانهر گهمائجي ته جيئن فصل زمين تي سمهي پوي. بعد ۾ ٽريڪٽر ذريعي روتاوِيٽر ڏيئي، ان کي زمين ۾ ملائي، مٿان ريح جو پاڻي ڏجي. ريح کان پوءِ جيئن ئي زمين وٽ ۾ اچي ته هر ڏئي وري ٻيو ريح جو پاڻي ڏجي. ان ٻئي ريح کان پوءِ زمين وٽ ۾ اچڻ تي سورج مڪيءَ جي سرءُ واري فصل جي پوکيءَ لاءِ زمين تيار ڪجي. ساڳيءَ ريت وري سورج مڪيءَ جي بهار واري فصل جي پوکيءَ لاءِ زمين ۾ ساڻي پاڻ لاءِ لوسڻ يا برسبير پوکڻ گهرجي. لوسڻ ۽ برسبير سيپٽمبر جي وچ کان نومبر جي وچ تائين پوکڻ گهرجي. جن جو هڪ ٻه لوب لٽڻ کان پوءِ مٿئين طريقي موجب بينل فصل کي زمين ۾ ملائي زمين پوکيءَ لاءِ تيار ڪجي.

وڻاڻ جو پاڻ (Farm Yard Manure):

وڻاڻ جي پاڻ ۾ زمين جي بهتريءَ واري خاصيت ۽ ٻوٽن لاءِ گهربل خوراڪي جُزا جهڙوڪ: نائٽروجن، فاسفورس، پوٽاشيم، سلفر، ڪئلشيم، مئگنيشيم، فيرس، زنڪ، ڪاپر، مينگنيز، مولبڊينم ۽ بوران ٿين ٿا. ليڪن وڻاڻ جي پاڻ مان ڀرپور فائدو حاصل ڪرڻ لاءِ ان جو صحيح

طرح سان استعمال تمام ضروري آهي. جنهن جي بنيادي ڳالهه پاڻ جو گريل سٽيل هجڻ آهي. جڏهن ته عام طرح اهو ڏٺو ويو آهي ته آبادگار تازو پاڻ زمين ۾ وجهي پوکي ڪن ٿا، جنهن جي ڪري فصل ۾ گندگاه جو تمام گهڻو مسئلو ٿئي ٿو ۽ ان سان گڏ تازو وڻاڻ جو پاڻ فصل لاءِ مؤثر ثابت نه ٿو ٿئي.

گريل سٽيل پاڻ جو سورج مڪيءَ جي فصل لاءِ ان ريت استعمال ڪجي ته سورج مڪيءَ جي پوکيءَ لاءِ چونڊيل زمين کي جيڪڏهن اڳ ۾ سائو يا وڻاڻ جو پاڻ ناهي ڏنل ته پوءِ 150 کان 200 مٺ في ايڪڙ جي حساب سان وجهي فوري طور هر ڏئي زمين سان ملائي ريح ڪجي. ريح کان پوءِ جيئن زمين وٽ ۾ اچي ته هر ڏئي وري بتو ريح ڪجي. بتي ريح کان بعد زمين وٽ ۾ اچڻ تي پوکيءَ لاءِ زمين تيار ڪجي.

زمين جي تياري (Land Preparation):

سورج مڪيءَ جي پوکيءَ لاءِ زمين کي چڱيءَ طرح به اونها هر ڏئي مٿان سانهر گهمائي پتر پيچن. جي زمين هلڪي ڪلراني هجي ته ان ۾ سب سوائلر سان زمين کي هر ڏئي مٿان پترن پيچڻ لاءِ سانهر ڏجي. جنهن کان پوءِ زمين ۾ ٻارابندي ڪجي. ٻارابنديءَ لاءِ زمين کي ڏهن ڏهن ويسن ۾ ورهائجي. ۽ ٻارابندي ڪرڻ دوران پاڻي ڏيڻ لاءِ ناليون اهڙيءَ طرح ناهجن جيئن هر ٻاري کي پاڻي جدا جدا ۽ آسانيءَ سان هڪجهڙو اچي سگهجي.

ٻارابندي ڪرڻ کان پوءِ زمين کي سنوت ۾ آڻڻ لاءِ ڪيڻ گهمائجي يا ليزر ليولر سان زمين کي هموار ڪجي.

سُڪيءَ زمين کي تيار ڪرڻ کان پوءِ چڱيءَ طرح ريح ڪجي ۽ اها ريح واري زمين جڏهن وٽ ۾ اچي ته ٻيهر ڪيڻ هڻي ڌڙي ڌڪي سڙي ڪري بعد ۾ سائيءَ جا به هر ڏئي مٿان سهاڳو گهمائجي، پر جي وڻاڻ جو پاڻ وڌل هجي ته ان کي وري بتو ريح ڪري زمين تيار ڪجي.

پوکيءَ جا طريقا (Sowing Methods):

پوکيءَ جا جيئن ته مروج تي طريقا آهن. هڪڙو ڇٽ ڪيڙ، ٻيو ڪُر يعني گپ ۾ بچ ڇٽڻ ۽ ٽيون طريقو آهي، ناڙيءَ رستي پوکي ڪرڻ. جيڪي مختلف حالتن ۾ ماحول ۽ ضرورت مطابق عمل ۾ آندا وڃن ٿا. هنن تنهي طريقن مان ناڙي ڪامياب پوک آهي.

ناڙي پوک ۾ قطارن جي وچ ۾ مفاصلو سوا به کان اڍائي فوت رکڻ گهرجي ۽ ٻوٽن جي وچ ۾ مفاصلو 9 انچ بيهارجي. ناڙي ڪوشش ڪري تريڪٽر ذريعي ڪجي. ناڙي رستي پوکي ڪرڻ جي ڪري بچ جو ڦوٽهڙو سنو ٿئي ٿو.

ناڙيءَ واري پوک سان اوڙيون سڌيون ۽ کليل ٿين ٿيون جن مان هوا ۽ سج جي روشني آسانيءَ سان گذر ڪري ٿي. ۽ انهن جي موجودگيءَ ۾ ٻوٽا پنهنجو کاڌ خوراڪ پنن رستي بهتر نموني تيار ڪن ٿا. جنهن ڪري ٻوٽن جي واڌويجهه سٺي ٿئي ٿي.

ناڙيءَ واري پوک ۾ گڏ، ڪيميائي پاڻ ۽ جيت مار دوائون آسانيءَ سان، ٿوري وقت ۾ ۽ بهتر نموني ڏئي سگهجن ٿيون.

سارين ۾ پوکي:

سارين جي عام منداڻي فصل ۾ به آخري پاڻي ڏيڻ کان پوءِ گپ ۾ سورج مڪيءَ جو بچ ڇڏي سگهجي ٿو. پر ان ريت پوکي ڪرڻ لاءِ بچ کي چه (6) ڪلاڪ پاڻيءَ ۾ پُٺائي پوءِ ڇڏجي ته ڦوٽو ٿو وڌيڪ سنو ٿيندو.

گپ ۾ پوکيل سورج مڪيءَ جيستائين سارين جو لاٻارو ٿيندو تيستائين ڦوٽو ڪري ويندو. ۽ لاٻاري کان پوءِ پنهنجي بهتر نشوونما ڪري سگهندو. ان پوک تي خرچ تمام گهٽ اچي ٿو ۽ وقت جي بچت به ٿئي ٿي، پر ان فصل مان ايتري پيداوار نه لهندي.

زيرو تليج ناڙي رستي پوک:

پاڻي ۽ خرچ بچائڻ لاءِ سورج مڪيءَ جي دوباري فصل طور سارين جي فصل مان واندي ٿيل زمين ۾ فوري طور تي زيرو تليج ناڙيءَ رستي پوکي سگهجي ٿو. زيرو تليج ناڙيءَ ذريعي پوکي ڪرڻ سان زمين کي هر ڏئي ٺاهڻ جي ضرورت نٿي پوي. هيءَ ناڙي زراعت کاتي سنڌ جي زرعي انجنيئرنگ واري شعبي جي ڪنهن ويجهي آفيس سان مشورو ڪري وٺڻ گهرجي يا ڪنهن پاڙي واري زميندار وٽ هجي ته اها استعمال ڪجي. زيرو تليج ناڙيءَ رستي پوکي ڪرڻ لاءِ اوڙن جي وچ ۾ اڍائي فوٽن جو مفاصلو رکجي.

بتي پوک:

سورج مڪي ڪمند جي فصل ۾ بتي پوک طور به پوکيو وڃي ٿو. جنهن لاءِ سرءُ ۽ بهار جي مندن ۾ ڪمند پوکي ڪري جيڪو پاڻي ڏجي، انهيءَ پاڻيءَ کان پوءِ جيئن ئي زمين وٽ ۾ اچي ته سورج مڪيءَ جي ناڙيءَ رستي ڪمند جي اوڙن جي وچ ۾ سورج مڪيءَ جي پوکي ڪري وڃجي. ڪمند ۾ سورج مڪي پوکڻ سان سورج مڪي ڪمند جي ئي پاڻيءَ ۽ پاڻ تي راس ٿئي ٿو ۽ ڪمند ۾ پوکيل سورج مڪيءَ مان ايتري آمدني ٿي وڃي ٿي. جنهن مان ڪمند جو خرچ آسانيءَ سان لهي وڃي ٿو.

ڪيميائي پاڻ جي گهرج (Requirement of Chemical Fertilizer):

ڪيميائي پاڻ استعمال ڪرڻ لاءِ پنهنجي فصل واري زمين جي مٽيءَ جي چڪاس ڪرائي پوءِ پاڻ ڏيڻ گهرجي ته وڌيڪ بهتر آهي، پر مجبوريءَ واري حالت ۾ سورج مڪيءَ لاءِ سفارش ڪيل زمينن ۾ هيٺينءَ ريت پاڻ ڏيڻ گهرجي:

ڪيميائي پاڻ جون سفارشون

فصل	پاڻ جو قسم	پاڻ جو مقدار في ايڪڙ	پاڻ ڏيڻ جو وقت
موڪي فصل	نائٽروفاس	2 پوريون	پوکيءَ وقت
	يوريا	هڪ پوري	پهرئين پاڻيءَ تي
دوباري فصل	نائٽروفاس	2 پوريون	پوکيءَ وقت
	يوريا	اڌ پوري	پوکيءَ وقت

ڪيميائي پاڻ ڏيڻ وقت ان ڳالهه جو خيال رکڻ گهرجي ته جيڪڏهن ڪنهن سبب جي ڪري سورج مڪيءَ ڪلراني زمين ۾ پوکڻو هجي ته ان زمين ۾ فصل کي ڪيميائي پاڻ نه ڏجي. جڏهن ته عام

زمينن ۾ سورج مُڪي پوکڻ جي صورت ۾ سفارش ڪيل فاسفورس واري پاڻ کي گريل سڙيل وٽاڻ جي پاڻ سان گڏائي ڏيڻ گهرجي ته فاسفورس بوٽن کي وڌيڪ مؤثر نموني مهيا ٿي ملندو ۽ فاسفورس واري پاڻ جي هڪ پوريءَ کي بن وٽاڻ جي پاڻ جي پورين جي نسبت سان پاڻ ۾ ملائي پوءِ ڇڏجي.

بوٽن جو تعداد (Plant Population):

سورج مُڪيءَ جي فصل مان بهتر پيداوار وٺڻ ڪاڻ بوٽن جو تعداد 20 کان 25 هزار في ايڪڙ هجڻ ضروري آهي.

گڏ ۽ مٽي چاڙهڻ (Interculturing & Earthing up):

سورج مُڪيءَ جي فصل ۾ به بين فصلن جيان گندگاهه ڦٽي ان سان کاڌ خوراڪ ۾ ڀاڱي ڀائيوار ٿين ٿا ۽ فصل ۾ جيئن جو حملو به وڌي ٿو. جنهن جي ڪري فصل جي صحيح نشوونما نٿي ٿئي. ان ڪري هن فصل ۾ ٽي گڏون ڏيڻ جي ضرورت پوي ٿي. انهن گڏن مان پهرين گڏ پهريون پاڻي ڏيڻ کان اڳ ۾ ڏيڻ گهرجي ۽ باقي ٻه گڏون ٻئي ۽ ٽئي پاڻيءَ کان پوءِ جيئن ئي زمين وٽ ۾ اچي ته ڏيڻ گهرجن. فصل ۾ گڏون ڏيڻ سان زمين کليل ٿي ۽ پاڙون صحتمند ٿي پوئي تائين گهربل مقدار ۾ خوراڪ پهچائين ٿيون ۽ ساڳئي وقت جيئن جو حملو گهٽ ٿئي ٿو. سورج مُڪيءَ جي بوٽن جي چوڌاري مٽي چاڙهڻ سان پيداوار ۾ بهتريءَ جا نتيجا سامهون آيا آهن. تنهن ڪري جڏهن پوٽا هڪ فوٽ جيترا ٿين ته انهن جي چوڌاري شام جي وقت مٽي چاڙهجي.

پاڻي ڏيڻ (Water Schedule):

فصل جي پاڻيءَ جي گهرج جو دارومدار آب هوا، زمين جي قسم ۽ زمين جي سيڪ رکڻ واري صلاحيت تي آهي. پنهنجي فصل جي حالت کي ڏسي ۽ پاڻيءَ جي موجودگيءَ کي ذهن ۾ رکي فصل کي پاڻيءَ ڏيڻ گهرجي. سورج مُڪيءَ کي پهريون پاڻي ۽ جڏهن فصل کيري ڏڌر تي هجي ته اُهي ٻئي پاڻي هر حال ۾ مقرر وقت تي ڏيڻ گهرجي. هن فصل کي هيٺينءَ ريت عام طور تي پاڻي ڏيڻ جي ضرورت ٿئي ٿي.

سورج مُڪيءَ کي پاڻي جي گهرج

پاڻين جو تعداد	بهار ۽ سرءُ جا فصل
پهريون پاڻي	پوکيءَ جي 21 ڏينهن کان پوءِ
ٻيو پاڻي	پهرئين پاڻيءَ جي 15 ڏينهن کان پوءِ
ٽيون پاڻي	فصل ۾ جڏهن گل اچڻ شروع ٿين
چوٿون پاڻي	جڏهن فصل کيري ڏڌر تي هجي

نقصانڪار جيت (Insect Pests):

سورج مُڪيءَ جي فصل تي اچي مک، ساڻي مهلي، بوجاري ڪينئين ۽ لشڪري ڪينئين جو حملو ٿئي ٿو. ليڪن انهن جي ضابطي جو دارومدار پيسٽ اسڪائوٽنگ يعني جيئن جي جاچ پڙتال تي آهي. جنهن ذريعي جڏهن به ڪو هڪڙو يا هڪ کان وڌيڪ جيت نقصان

واري حد تي پهتل هوندا. تڏهن انهن جي خاتمي لاءِ ڪنهن مؤثر ڪيميائي دوا جو قوهارو ڪجي.

جهار هڪلڻ:

سورج مُڪيءَ جي فصل ۾ جهار جو مسئلو عام آهي، هن فصل ۾ جيئن گل تڙڻ لڳن ٿا ته مختلف پکي خاص طور چتون (طوطا) وغيره اچي ڪڙڪن ٿا. جن جي حملي سبب پهچندڙ نقصان کان بچڻ لاءِ لابياري ۽ ول کي ڳاهي وائري اناج ڪڻڻ تائين چڱيءَ طرح جهار هڪلڻ گهرجي.

لابارو، ڳاهه ۽ ذخيرو (Harvesting, Threshing & Storage):

جڏهن سورج مُڪيءَ جي گلن جو هيٺيون پاسو سائي رنگ مان ڦري پيلو ٿي وڃي ته لابيرو ڪرڻ گهرجي. لابياري کان پوءِ گلن کي ڏيري ۾ اهڙي طرح پڪيڙي رکجي. جيئن اهي هڪ ٻئي کان الڳ هجن، ٻي صورت ۾ اهي چڱيءَ طرح نه سُڪي سگهندا ۽ انهن ۾ سينوارڄڻ جو خطرو رهندو. سڪائڻ لاءِ پڪيڙيل گلن کي وقت بوقت صفا سڪڻ تائين اٿلائبو رهجي. صفا سڪل گلن کي سورج مُڪيءَ واري ٿريشر ذريعي يا وري جيڪڏهن ول ٿوري هجي ته ڏنڊن سان ستي ان ڌار ڪري وڪرو ڪجي.

پيداوار (Yield):

سورج مُڪيءَ جي موجود جنسن ۾ 25 کان 30 مڻ في ايڪڙ پيداوار ڏيڻ جي صلاحيت آهي. ان لاءِ جيڪڏهن مٿين ڏسيل ڳالهين تي عمل ڪيو ويندو ته يقينن اها پيداوار حاصل ڪري سگهبي.

آءِ سي ٽي زرعي توسيعي مرڪز

ڊائريڪٽوريٽ جنرل زرعي توسيع، زراعت کاتو حڪومت سنڌ

ICT Agricultural Extension Services Center, Directorate General Agriculture Extension, Agriculture, Supply & Prices Department Government of Sindh, Block-F, Shahbaz Building Hyderabad.

Helpline: +92 3111646111 Email: ictagriextensionsindh@gmail.com

www.ictagrisindh.gov.pk